

UDK 339.564(100)

SVJETSKI IZVOZ DANAS, TE NJEGOVA PROCJENA ZA BUDUĆNOST

KADIRA KORIĆ-HALILOVIĆ*

WORLD EXPORTS OF TODAY, AND ITS ESTIMATE FOR THE FUTURE

Abstract: *World exports can not be analyzed independently from the national, regional environment of individual countries or regions because it's uneven and there's no matter what the world's economy over recent decades takes the form of globalization and trans-nationalization of the economy. The importance of foreign trade in the national economy is measured by the relative share values of exports and imports in national income. The financial crisis and the slow trade flows in 2008 were primarily the cause of global economic sluggishness. Analysis of world exports yesterday, today and tomorrow points to the fact that the world export growth in the growth of world output and increasing world demand on this basis, but also by reducing protectionism immanent economic crisis ...*

Key words: *world exports, world imports, foreign markets, international economics*

Sažetak: *Svjetski izvoz se ne može analizirati nezavisno od nacionalnog, regionalnog okruženja pojedinih zemalja ili regija jer je neravnomjeran bez obzira što svjetska privreda tokom posljednjih decenija poprima oblike globalizacije i transnacionalizacije privređivanja. Važnost spoljne trgovine u nacionalnoj privredi mjeri se relativnim učešćem vrijednosti izvoza i uvoza u nacionalnom dohotku. Finansijska kriza i usporeni trgovinski tokovi 2008. godine su prvenstveno uzrok globalne privredne usporenosti. Analiza svjetskog izvoza juče, danas, sutra ukazuje na činjenicu da će svjetski izvoz rasti rastom svjetske proizvodnje i povećanjem svjetske tražnje po tom osnovu,*

*Kadira Korić-Halilović, dipl.ecc, Federalno ministarstvo finansija, Sarajevo

ali i smanjenjem protekcionizma koji je imanentan privrednim krizama....

Ključne riječi: *svjetski izvoz, svjetski uvoz, strano tržište, međunarodna ekonomija*

Uvod

Pod uticajem međunarodne podjele rada u svjetskoj privredi, međunarodni promet predstavlja odlučujuću ključnu veličinu od koje zavisi razvoj zemlje i na osnovu čega se može prosuditi njen prihod. Sve što jedna zemlja proizvede, razvojem globalizacije, sporazumno, može se naći na tržištu bilo koje druge zemlje svijeta. Zahvaljujući globalizaciji udaljenost zemalja i tehnologija više ne predstavljaju trgovinske barijere. Korist od trgovine imaju svi koji u njoj sudjeluju shodno jedanom od deset osnovnih principa ekonomike – Ten principles of Economics (Mankiw, 1997).

U ovom radu će se, pored analize svjetskog izvoza, razmotriti i uzroci učestvovanja zemalja svijeta u međunarodnoj trgovini. Mnoge bogate zemlje svijeta (Japan, SAD, Njemačka) stekle su svoje bogatstvo izvozom vlastitih proizvoda u druge zemlje.

Bruto domaći proizvod raste uloliko je vrijednosti uvoza manja od vrijednosti izvoza. Kako je međunarodna razmjena jedna od bitnih akceleratora svjetskog razvoja, za ocjenu njene djelotvornosti potrebno je analizirati obim, strukturu i dinamiku. Stariji podaci koji se koriste u ovom radu su uglavnom iz pisane literature, dok su noviji podaci preuzeti od Svjetske trgovinske organizacije (STO), odnosno World Trade Organization (WTO), EUROSTAT, zatim Svjetske banke putem internet stranica.

Najčešće se u svrhu postizanja vjerodostojnih podataka i njihove provjere upotrebljava tzv. uporedna („mirror“) analiza kojom se postiže dokazivanje eventualnih razlika evidentiranja iznosa u pojedinim državama, a odnose se na svjetski izvoz.

Svoj rad objektivno sam naslonila na istraživanja koja su i drugi dotakli, ali ne i cjelovito obradili niti istražili, prvenstveno zbog velikog broja nepodudaranja podataka. Zbog toga sam se koristila pravom koje pripada svakom savjesnom

istraživaču da pridodam nešto onome što su drugi rekli i da tako što je moguće više upotpunim navedenu temu.

Izvoz kao oblik izlaska na strana tržišta

Svjetsku odnosno međunarodnu trgovinu, kao ukupnost razmjene između zemalja članica svjetske zajednice, čine svjetski izvoz i uvoz. Izvoz je dio nacionalne proizvodnje-dobara i usluga proizvedenih u domaćoj državi namjenjenoj izvozu u inostranstvo u cilju zadovoljenja određenih njihovih potreba. Ako se pažljivo planira i analizira, i najmanjefirme postižu svoj uspjeh. Međutim pitanja poput tržišne raznolikosti, jačanja domaće konkurencije, uspješnije organizovanosti i slično, nameću se u studioznom razmišljanju o mogućnostima izvoza. Izvoz robe je različitog porijekla:

- inostrana robau skladištu koja je u transportu preko zemlje,
- inostrana robedorađena u zemlji;
- nacionalizovanainostranaroba;
- izvoz domaće robe
- privremeni izvoz domaće robe radi dorade i prerade.

Postoje mnoge prednosti, ali i određeni nedostaci izvoza. Kao jedna od prednosti spominje se smanjeni rizik, budući da nema potrebe za dodatnim investicijama u proizvodnju u inostranstvu. Također, strategija izvoza omogućuje proizvodnju i opskrbljivanje nekoliko različitih tržišta iz jedne centralne tačke, postižući tako ekonomiju opsega i smanjujući troškove proizvodnje. Kraj prošlog te početak ovog vijeka obilježen je značajnom liberalizacijom i otvaranjem tržišta te se u skladu s time može zaključiti da su carinske stope i transportni troškovi također znatno niži nego prije, a to ide u prilog izvozu kao cjenovno efektivnoj strategiji izlaska na strana tržišta.

Svjetska trgovina

Međunarodna trgovina predstavlja ukupno kretanje trgovine između svih zemalja u svijetu, dok spoljna trgovina podrazumijeva trgovinu jedne zemlje sa svijetom.

T1-Udio svjetske razmjene po zemljama i po valutama

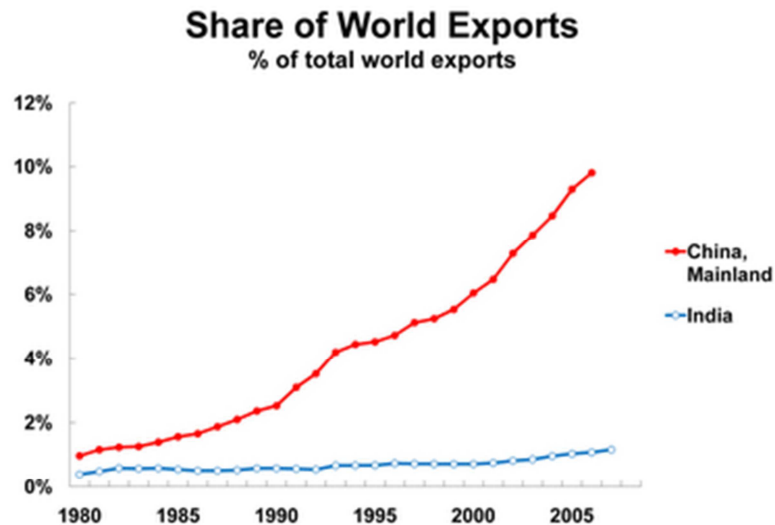
	Stvarni svjetski izvoz (%)	Svjetski izvoz denominiran u valuti zemlje (%)
SAD	13	45
pet zemalja EU	31	31
NJEMAČKA	11	16
JAPAN	8	5

OECD Economic Outlook, June 2000

Početak 21. vijeka na deset zemalja, najvećih izvoznika roba je otpalo 59% ukupnog svjetskog izvoza. Četiri zemlje su imale veće učešće u svjetskom izvozu roba od 5% i samo na njih je otpalo 35% ukupnog svjetskog izvoza roba (SAD-12,4%, Njemačka – 9,6%, Japan – 7,5%, Francuska - 5,3%). Na deset zemalja, najvećih izvoznika usluga otpalo je oko 61% ukupnog svjetskog izvoza usluga. Samo na četiri zemlje koje su imale veće učešće u svjetskom izvozu usluga od 5%, otpalo je preko 38% ukupnog svjetskog izvoza usluga (SAD- 18,8%, V.Britanija – 7,5%, Francuska – 6,1%, Njemačka – 5,9%). Godine 2002. izvoz usluga u svijetu bio je 1538 milijardi američkih dolara, dok je uvoz iznosio 1522 milijarde dolara.

Nakon rasta svjetskog izvoza od 15,8 % u 2003. godini, ukupan svjetski izvoz proizvoda je narastao na 7.294 milijarde dolara, dok je izvoz usluga dostigao iznos od 1.795 milijarde dolara (ukupno svjetski izvoz 9.089 milijarde u USD). U 2003. godini najznačajniji svjetski izvoznici su bili Njemačka (784,3 milijarde \$), SAD (723.8 milijarde \$), Japan (471.8 milijarde \$), zatim Kina (437.9 milijarde \$), i Francuska (386.7 milijarde \$). Zahvaljujući rastu ekonomije SAD od 4,5 % (procjena) i Kineske od 8,5 % u 2004. godini, obim izvoza u 2004. godini je porastao za 8,5 % kako se i predviđalo u to vrijeme.

Izvoz BiH nakon uspješnog rasta u 2004. godini, suočen je sa nižim stopama rasta, jer je 50% bosanskog izvoza skoncentrisano u granama na čiji izvoz značajno može utjecati poremećaji na tržištu nafte.

Vraćajući se nizu azijskih zemljama u razvoju, ukupna slika je prikazano na grafikonu 1. Glavni trend u ranom dijelu promatranog perioda je oštar pad udjela izvoza koji dolazi s Bliskog istoka - odražava pad u odnosu na relativno realnu cijenu nafte nakon početka 1980-ih.

Nasuprot tome, udio svjetskog izvoza iz zemalja u razvoju u istočnoj Europi porastao je značajno - od 4,4 posto svjetskog izvoza u 1999. do 8,0 posto u 2007. U tom ukupnom udjelu u istočnoj Europi osim u Rusiji porasla je s 3,1 posto svjetskog izvoza na 5,8 posto, dok je udio Rusije porastao sa 1,4 posto na 2,6 posto. Tijekom perioda udio Afrike u cjelini u svjetskom izvozu smanjen je s 4,5 posto u 1980. do 2,6 posto u 2007. Udio zemalja u razvoju u Latinskoj Americi i na Karibima (zapadnoj hemisferi) u svijetu izvoz je pao znatno sredinom 1980-ih, ali je potom porastao. Stopa rasta, međutim, još uvijek je skromna u odnosu na zemlje Istočne Europe, a još više u odnosu na Aziju. udio u svjetskom izvozu Latinske Amerike i Kariba porastao je s 4,3 posto u 1992 do 5,9 posto u 2007.

G 2-Udio zemalja u razvoju Latinske Amerike i Kariba, Bliskog Istoka, Afrike i Evrope u %¹

¹<http://images.google.com//,socialisteconomicbulletin.blogspot.com/2008/1>

S obzirom na situaciju u Latinskoj Americi² zabilježen je porast udjela Meksika u svjetskog izvoza u 1990, ali je od tada značajno opao. Nema zemlje Latinske Amerike koja je stekla udio na svjetskom izvozu kao što je doživjela zemlja u Aziji.

Povećanje udjela svjetskog izvoza iz zemalja u razvoju u Aziji počelo je od početka 1990-ih. Povećanje udjela svjetskog izvoza dolazi iz azijskih i ne-azijskih zemlja u razvoju u suštini jednako 15 godina 1992-2007. Azija van Kine u proteklom periodu prestala je da stiže udio na svjetskom tržištu u vidljivom izvozu, nakon izvanredne performanse za nekoliko desetljeća. Južna Koreja i dalje pokazuje vidljiv izvoz, ali nekoliko drugih azijskih privreda u razvoju izgubile su udio na svjetskom tržištu. Udio Indija u svjetskom izvozu je i dalje vrlo nizak za takvu veliku ekonomiju i ne pokazuje snažan trend rasta. Zemlje u razvoju Jugoistočne Europe i Rusija i ne-ruske zemlje, imaju izvoz, iako znatno zaostaju iza azijskog uspjeha.

Najveći svjetski izvoznici u 2003. godini su: Njemačka sa 748,3 milijarde dolara, SAD 723,8 milijardi dolara, Japan 471,8 milijardi dolara, Kina 437,9 milijardi dolara te Francuska sa 386,7 milijardi dolara.

Izvoz prije recesije i u vrijeme recesije

U 2007. godini, učešće u vrijednosti ukupnog svjetskog robnog izvoza bilo za region Sjeverne Amerike 13,6% (SAD 8,5%), Južne, Centralne Amerike 3,6% (Brazil 1,1%), Evrope 42,5% (EU 39,1%), ZND i Afrike 3,7%, odnosno 3,1%,

²<http://images.google.com//, socialisteconomicbulletin.blogspot.com/2008/1>

za zemlje Bliskog Istoka – izvoznice nafte 5,3% i zemlje Azije i Okeanije 28% (Kina 9%, Japan 5,3%).³

T2- Svjetski izvoz roba i usluga po regionima i izabranim zemljama – 2007

Regioni i izabrane zemlje	Udio u svjetskom izvozu roba (%)	Prosječna stopa rasta izvoza roba 2000-07	Udio usvjetskom izvozu usluga (%)	Prosječna stopa rasta izvoza usluga 2000-07
Svijet	100,0 13.570 mlrd\$	12	100,0 3.260 mlrd\$	12
A.Sjeverna Amerika	13,7	6	16,3	7
SAD	8,6	6	13,9	7
Kanada	3,1	6	1,9	7
Meksiko	2,0	7	0,5	4
B. Juž.icen.Amerik	3,7	15	2,8	10
Brazil	1,2	17	0,7	14
C.Evropa	42,5	12	51,0	13
EU27	39,2	12	46,4	13
Njemačka	9,8	13	6,0	14
Francuska	4,1	8	4,0	7
Vel.Britanija	3,2	6	8,1	12

Izvor: World Trade Report, WTO, 2008

Utica j financijske krize na izvoz

Svjetska financijska kriza je počela uticati na svjetsku trgovinu, kada se u 2008-oj godini desilo usporavanje trgovinskog toka zbog smanjene potrošnje, zabrinutosti finansijskom krizom, i cikličkog usporavanja koji guši uvoz i izvoz.

Slika nije naročito bila zadovoljavajuća kako je prvenstveno izgledala jer su iznosi izvoza i uvoza bili nerealni u prvoj polovini 2008.godine zbog visokih

³Udio SAD u svjetskom izvozu 1948. g je bio 27,7%, Latinske Amerike 12,3%, Evrope 6%, Afrike 2,4%, Azije 13,6%. EU je do danas, ostvarila najveću ekspanziju izvoza, zatim Azija, kao i grupacija zemalja izvoznica nafte sa Bliskog istoka.

cijena nafte. Tako je trgovina financirana kreditimabila najosjetljiva na veliki kolaps u bankarskom sektoru. Tada je u najvećoj evropskoj ekonomiji - Njemačkoj zabilježen pad poslovnog povjerenja. Isto je evidentirano i u drugoj velikojevrojskoj privredi, Francuskoj koja ekonomsku snagu zasniva na izvozu kao i Njemačka.

Naznake oživljavanja privrede pa i trgovine se primjećuju ali je upitno hoće li oporavak trgovine biti lagan i potpun jer je izlazak iz recesije zasnovan uglavnom na kratkoročnim poticajnim mjerama vlada diljem svijeta. Trgovina, koja je donedavno bila jedan od glavnih motora globalnog ekonomskog rasta, zbog privredne krize pada i to po stopama jačim od pada privrede.

T3-Saldo vanjskotrgovinskog bilansa u 2008. (u milionima \$US)

Rang	Zemlja	Izvoz* u milionima
—	Svijet	\$ 16,280,000,000,000
—	EU	\$ 1,952,000,000,000
1	Njemačka	\$ 1,498,000,000,0
2	Kina	\$ 1,435,000,000,000
3	SAD	\$ 1,291,000,000,000
4	Japan	\$ 746,500,000,000
5	Francuska	\$ 601,900,000,000
6	Italija	\$ 546,900,000,000
7	Nizozemska	\$ 533,200,000,000
8	Rusija	\$ 471,600,000,000
9	Velika Britanija	\$ 464,900,000,000
10	Kanada	\$ 459,100,000,000
11	Sjeverna Koreja	\$ 433,500,000,000
12	Belgija	\$ 371,500,000,000
—	HongKong	\$ 365,200,000,000
13	Saudijska Arabija	\$ 311,100,000,000
14	Meksiko	\$ 294,000,000,000
15	Španjolska	\$ 292,800,000,000

Izvor: <http://www.fita.org/countries>

*Zbog korištenja različite metodologije različitih izvora moguće su određene nekonzistentnosti.

G3-Svjetski izvoz roba 2005-2009

Drugi pokazatelj naglog sužavanja robne razmjene je Baltic Dry Index, koji prati cijene vozarina u pomorskom transportu. Od juna do decembra 2008. godine taj indeks je izgubio 94 posto.

Podaci Svjetske banke o trgovini za juni 2009. godine po prvi put pokazuju poboljšanje od početka krize jer su gotovo sve zemlje povećale razmjenu, a značajan oporavak izvoza bilježe Estonija, Južna Koreja i Argentina. Ipak, trgovina je i dalje u 2009. godini 30 posto niža nego u junu 2008. godine.

Iako se čini da se pad trgovine ublažava, ekonomska situacija i dalje ostaje krhka. Važan razlog oštog pada trgovine je i sadašnji model svjetske trgovine i proizvodnje, pri kojem dobavni lanci korporacija obuhvaćaju brojne zemlje, a dijelovi jednog proizvoda se kupuju, sklapaju i prodaju u različitim zemljama. Upravo je globalizacija, odnosno specijalizacija kompanija u pojedinim zemljama za određene djelatnosti, u zadnjih 20-ak godina bila jedan od razloga za nagli porast svjetske trgovine. Globalizacija objašnjava zašto trgovina pada toliko brzo kad padaju potražnja i BDP: nije riječ samo o manjem broju kupljenih finalnih proizvoda, već svaki proizvod čija prodaja pada implicira manju trgovinu svih različitih komponenata koji sastavljaju finalni proizvod.

Prevladava mišljenje da su efekti globalizacije iscrpljeni i da se neće više u toj mjeri pozitivno reflektirati na svjetsku razmjenu. Mnoge države su pribjele protekcionizmu i globalizacija se neće moći nastaviti u pravcu u kojem je išla dosad. Ono što može doprinijeti rastu trgovine je daljina liberalizacija razmjene roba i usluga.

Bruto društveni proizvod svih zemalja svijeta iznosio je 41.200 milijardi eura, odnosno 41,2 bilijuna eura u 2008. godini.⁴ Europska unija bila je uvjerljivo najveći izvoznik, prema podacima za 2009. godinu. Iz EU je 2009. godine izvezeno robe vrijedne 1094 milijarde eura, što je u odnosu na 683 milijardi eura iz 1999. godine povećanje od 60,2 posto. Drugi najveći svjetski izvoznik je Kina (860 milijardi eura), što je povećanje u 10 godina od čak 371 posto, i SAD (760 milijardi), odnosno 16,7 posto više u odnosu na 1999. Nakon Kine, najveći rast izvoza u posljednjih 10 godina imale su Indija (+262 posto) i Saudijska Arabija (+250 posto)⁵.

Europska je unija 1200 milijardi eura bila i najveći svjetski uvoznik robe i usluga, ispred SAD-a (1150 milijardi) i Kine (720 milijardi eura). Kineska trgovinska razmjena porasla je tako gotovo pet puta, indijska četiri, a ruska više od tri puta u odnosu na 1999. U istom razdoblju, trgovinska razmjena EU i Japana otprilike 60 posto, a SAD-a manje od 20 posto.⁶

U 2008. godini ukupna svjetska trgovina proizvodima iznosila je 15.775 milijardi dolara, a bez reeksporta 15.330 milijardi dolara (WTO). Rast i dalje predvode tržišta u razvoju, pri čemu je brazilski izvoz ojačao 33 posto na godišnjoj razini, kineski 32 posto, a ukupni izvoz azijskih zemalja 29 posto. Evropski su izvoznici bili nešto slabiji, ostvarivši tek 7-postotni rast u odnosu na godinu ranije. 13,5-postotni rast globalne trgovine u čitavoj 2010. godini pokazuju WTO-ovi podaci.

Najveći svjetski trgovac je EU sa gotovo 40% učešća u svjetskom izvozu roba i preko 46% u izvozu usluga. Slijede SAD i Kina, tzv. novoindustrijalizovane azijske kompanije (Hong-Kong, Koreja, Singapur, Tajvan), pa Japan, Kanada itd. Vrijednost globalnog izvoza u 2009. je smanjena za 23 posto i bila je u visini 12.150 milijardi dolara.

Rast obima trgovine bio je posebno izražen u prvoj polovini 2010., kada su se i razvijene i zemlje u razvoju izvlačile iz najteže krize od Drugog svjetskog rata. To bi bio najbrži rast trgovine na godišnjem nivou otkako se prikupljaju trgovinski podaci u posljednjih 60 godina. U WTO-u ipak upozoravaju na usporavanje rasta proizvodnje zbog završetka programa državnih poticaja

⁴kucznanja.blog.hr

⁵kucznanja.blog.hr

⁶[http:// www.vecernji.hr/kucznanja.blog.hr](http://www.vecernji.hr/kucznanja.blog.hr)

uvedenih radi poticanja oporavka, kao i zbog usporavanja procesa obnavljanja zaliha u kompanijama.“⁷

Posebno teško padom trgovine su pogođene tranzicijske zemlje čiji je rast u velikoj mjeri bio zasnovan na stranim ulaganjima, izvozu i financiranju iz inozemnih izvora.

Istraživanja Svjetske banke pokazuju da je trgovina vrlo osjetljiva u odnosu na dohodak u vrijeme recesije, ali ima tendenciju prema brzom oporavku kad se ekonomski rast pojača. Naime, trgovina raste većom stopom od bruto domaćeg proizvoda (BDP) kad je privreda u porastu ali u recesiji trgovina pada snažnije od BDP-a.

Izvoz Evropske unije, kao cjeline koja danas broji 28 članica, porastao je u aprilu za 20 posto na godišnjem nivou, ali je uvoz bio znatno veći pa je zabilježen trgovinski deficit od 10,2 milijarde eura.⁸ Izvoz eurozone je porastao zbog slabljenja eura.

Trgovinski bilans 27 članica Evropske unije za juli 2010. godine pokazuje pad manjka na 5,7 milijardi eura, s 9,7 milijardi eura u junu. U juli 2009. godine zabilježen je višak od 500 milijuna eura.⁹ Sezonski prilagođeni izvoz iz EU27 u julu je porastao za 0,3 posto, dok je uvoz u EU27 opao za 1,1 %.¹⁰ Trgovinski višak eurozone u julu 2010. više je nego utrostručen.¹¹

U 2010. godini kineski izvoz iznosio je 1506 milijarde \$US i zauzimao je prvo mjesto na ljestvici najvećih izvoznika. Odmah iza Kine našla se Njemačka sa 1334 milijardi \$US vrijednosti izvoza. Na trećem mjestu našle su se SAD. Japan je četvrti svjetski izvoznik i šesti uvoznik. Japan najviše izvozi u SAD 22,8%, Evropsku Uniju 14,5%, Kinu 14,3%, Južnu Koreju 7,8% te Tajvan 6,8%. Automobili, elektronički uređaji i strojevi su glavna izvozna roba. Najviše uvozi iz Kine 20,5%, SAD-a 12,0%, Evropske unije 10,3%, Saudijske Arabije 6,4%, Ujedinjenih Arapskih Emirata 5,5% i Australije

⁷www.nacional.hr
[Reuters/Hina]

⁸Agencija Evropske unije za statistiku (Eurostat)

⁹središnji europski ured za statistiku Eurostat

¹⁰[//www.business.hr/hr/Naslovnica/Ekonomija/Trgovinski-visak-eurozone-u-srpnju-vise-nego-utrostrucen](http://www.business.hr/hr/Naslovnica/Ekonomija/Trgovinski-visak-eurozone-u-srpnju-vise-nego-utrostrucen)

¹¹Eurostat

4,8%. Zbog nedostatka prirodnih bogatstava gotovo sve sirovine mora uvoziti. Uvoze se strojevi, fosilna goriva, hrana, posebno meso, tekstil i sirovine za potrebe industrije.¹²

Svjetski izvoz u doba recesije

Pad izvoza u razvijenim zemljama bio je posebno izražen. Očekivao se pad od 10% u 2009. godini u tim zemljama, dok je u rasponu od dva do tri postostmanjen u zemljama u razvoju.

Afrika je pokazala žilaviji otpor na globalnu finansijsku krizu, te je 2010. godinu završila s privrednim rastom od 5 posto. Prema nekim podacima Svjetske banke 3,9 milijuna hektara zemljišta kupljeno je u Sudanu i 1,2 milijuna u Etiopiji od 2004. do 2009., a kupci su korporacije i države. Kina je prvi azijski ulagač u Africi (već ima brojna poljoprivredna imanja) slijede je Indija, Malezija, Južna Koreja i Japan koji uvoze 60 posto hrane. Niski kurs juana išao je u prilog njihovom izvozu, ali je štetio njenoj konkurenciji. Odluke u monetarnoj politici u Kini potresale su berze, cijene nafte i zlata.

Ukupan je kineski robni izvoz u prvih deset mjeseci 2009. godine dostigao vrijednost od 957 milijardi američkih dolara. U istom razdoblju njemački je izvoz vrijedio 917 milijardi dolara ili 40 milijardi dolara manje od kineskog. U novembru i decembru nije se dogodilo ništa što bi moglo ugroziti novi status Kine.¹³

Uzlet kineskog izvoza u 2009. godini za većinu analitičara je bio očekivan. Njemačka nije uspjela da sedmi put odbrani titulu svjetskog prvaka u izvozu. Za njemački pad najviše je kriva svjetska kriza, koja je tu zemlju pogodila puno jače nego Kinu. Kineski izvoz roba je u prvih deset mjeseci 2009. opao za oko 20%, dok su njemački i američki svakako veći. U ove podatke nisu uračunati iznosi pada izvoza usluga, koji su značajan udio u izvozu razvijenih ekonomija, dok u Kini to nisu. Najveći adut Kine je jeftina radna snaga, a pomoglo joj je i to što je juan vezan uz dolar, koji slabi, pa je konkurentnija. Iako, jačanje Kine zabrinjava Njemačku, iako bi koristi mogle imati obje strane. Veći kineski izvoz znači i jaču industriju, pa će za proizvodnju trebati

¹²hr.wikipedia.org

¹³Global Trade Information Services, Ženeva, The Wall Street Journal

mašine koje se proizvode u Njemačkoj. Tako će kineska ekspanzija zapravo biti win-win situacija jer će koristiti imati obje zemlje. Prema statistikama, izvoz Kine je u decembru 2009. godine skočio za čak 17,7 posto u odnosu na 2008. godinu, na 130 milijardi dolara, nakon 13-mjeseći negativnog godišnjeg rasta koji je započeo u novembru 2008. U decembru rast je bio daleko veći od prethodnih prognoza, što se održalo i u prvom tromjesečju 2009. godine. Tokom prve polovine 2009, Kina, po prvi put od 2003, je pobijedila Njemačku kao vodeći izvoznik. U 2009, Kineski izvoz je dostigao 1,2 trilijuna dolara, što je pad 16 posto u odnosu na prethodnu godinu¹⁴, a trgovinski višak smanjen za 34 posto na 196 milijardi dolara. Decembar 2009 je bilo prekretnica za kineski izvoz. Kina je postala glavni izvoznik regije, no analitičari su predviđjeli dalji rast koji će postati rekord visokog nivoa. Trend rasta se nastavio i u 2010. godini, s obzirom na privredni oporavak u inostranstvu. Povećanje izvoza za Kinu je bilo 10 - 15 % od januara do marta 2010. godine.

Njemački izvoz čini legendarni: top-kvalitetni automobili, inovativni hemijski proizvod i visoko specijalizirane alatne mašine. Kineske robe imaju tendenciju da se niže u lancu vrijednosti, uključujući i jeftinije elektroničke robe i odjeće. No, Kina ima cijene na svojoj strani kao i proizvode namijenjene globalnom tržištu koji se koriste u svakodnevnom životu. Od januara do novembra 2010. godine, izvoz iz Kine bio je vrijedan US \$ 1070 milijardi dok su podaci pokazali izvoz iz Njemačke, iznosio je 734,6 milijarde. Izvoz je glavni faktor u Njemačkoj privredi, ali se ta najveća evropska ekonomija oporavlja od recesije. Kina drži svoju konkurentnost zahvaljujući niskim cjenama koje su uzrokovane vezivanjem yuanaza stalno padajući američki dolar. Zato je kineska roba ostvarila znatno veće tržišne udjele na američkom, evropskom i japanskom tržištu.

Međutim, 2009. je bila teška godina za tog azijskog giganta te je izvoz za cijelu godinu zabilježio pad za 16 posto na godišnjem nivou. To je najveći pad u najmanje tri decenije. Za to je kriva "jako slaba međunarodna potražnja" i "rastući trgovinski protekcionizam", kao i vrijednost trgovinskih sporova pokrenutih protiv Kine u smislu potencijalnih gubitaka udvostručenih u 2010.-oj godini na 12 milijardi dolara. Kineska trgovina je "velika ali ne i jaka" i zemlja mora prilagoditi svoju trgovinsku strukturu i povećati kvalitetu

¹⁴www.bpri.odih.org

<http://www.ekonomija.378:kina-najveci-svjetski-izvoznik &catid=1:latest-news&Itemid=50>

proizvoda i konkurentnost kako bi "ostvarila poboljšanje kvalitete od povećanja količine."¹⁵

Analitičari su procjenjivali da bi u 2009. godini rast indijske ekonomije bio jedan posto da državne vlasti nisu poticale privredu. Indija je na kraju 2008. godine bila 12. privreda svijeta, mjereno bruto društvenim proizvodom, koji je bio 1,2 bilijuna dolara. Visoki rast kineske i indijske ekonomije u uslovima globalne krize uticao je i na privredni rast drugih azijskih zemalja u okruženju. Kriza je najviše pogodila Japan i Koreju. Visoka otpornost Kine i Indije na krizu utjecala je i na cijeli svijet, pa su te dvije zemlje povukle cijelu svjetsku privredu prema oporavku.¹⁶

Njemačka i Kina su najveći suparnici u ekonomskom rastu. Ipak, Njemačka najviše izvoti na kinesko tržište. Trenuto, njemački izvoz se postepeno povećava kako u Kinu, tako i na tržišta zemalja u razvoju, dok izvoz na evropsko i američko tržište stagnira ili je u vrlo malom usponu.

To znači, kapitalne robe proizvedene u Njemačkoj imaju veću potražnju i uvoz u Kini od onih koje njemačke tvorniče mogu da proizvedu. To znači ekonomski rast Kine, osim što nju dovodi do vrha vodećih izvoznih sila to i Njemačku dovodi do ekonomskog rasta. Ono što se loše odražava na njemačku ekonomiju, svakako je slaba potrošnja unutar zemlje. Tek na drugom mjestu nalazi se izvoz. Takvo stanje ekonomije dovodi do uslužnog sektora važnijeg za radno tržište od izvoznog tržišta.

Francuska i njena privreda je vrlo razvijena, zauzima šesto mjesto u svijetu, a četvrto ako je u pitanju svjetski izvoz.¹⁷ Industrija mašina i automobila je grana privrede koja ostvaruje najveći izvoz. Njen ekspanzivan ras je prouzrokovao nedovoljan broj dobrih stručnjaka, naročito inženjera svih struka, kojih u Njemačkoj, po procjeni udruga poslodavaca, trenutno nedostaje oko 60 000.¹⁸

¹⁵www.moj-fond.hr

¹⁶<http://www.skyscraperticity.com>

<http://search.incredimail.com/?q=najve%C4%87i+svjetski+izvoznici&lang=croatian&source=064259011&p=3>

¹⁷<http://hr.wikipedia.org/wiki/Portal:Francuska>

¹⁸<http://www.seebiz.eu/hr/makroekonomija/svijet/njemacka-i-ove-godine-najveci-svjetski-izvoznik,15799.html>

Najjača ekonomska sila u Evropi je Njemačka, a u svijetu je treća, odmah iza SAD i Japana. Takođe, Njemačka je bila i najveći svjetski izvoznik do 2009.godine. Tada prvo mjesto zauzima Kina, koja Njemačku potiskuje na drugo mjesto najvećih svjetskih izvoznika u svijetu. U Evropskoj Uniji najveći broj stanovnika visokog životnog standarda i najveći BDP ima Njemačka kao najvažnije tržište u Evropi, što potvrđuje podatak o prosječnoj mjesečnoj bruto plaći u industriji i uslužnim djelatnostima u zadnjem kvartalu 2008.godine, koja je iznosila mjesečno po radniku 3.127 eura.¹⁹

Manje privrede unutar EU, Portugal, Irska i Grčka, boreći se sa ogromnim dugovima kasne u ekonomskom oporavku. Robni izvoz SAD u 2009. godini je vrijedan 1.060 milijardi dolara čini tu zemlju trećim svjetskim izvoznikom. Države U samoj Kini se pitanju svjetskog prvaka u eksportu ne pridaje toliko velika pažnja kao u Njemačkoj. Kineskoj vladi je puno važnije da se njihova zemlja oslobodi zavisnosti od izvoza i da ojača ionako slabu privredu u zemlji. To je dugoročan projekat od ogromne važnosti. Sistem izgrađen u Kini je takav da se stimulira eksport, koji je otvorio veliki broj radnih mjesta i to je donijelo ogromni trgovinski suficit Kini u odnosu na Evropu.

Kada je u pitanju hemijska industrija, za ovu njemačku branšu najvažnije je tržište u Kini. Koncern BASF tamo izvozi 50% svojih proizvoda, koje plasira na cijelom području Azije. I za njemačku automobilsku industriju Kina je veoma važna. Volkswagen tamo doduše proizvodi većinu od 1,4 miliona automobila koje prodaje na kineskom tržištu. Ali, uvoz iz Njemačke u Kinu je 2009 snažno porastao.

Do 2009. godine Japan je bio na trećem mjestu svjetskih izvoznika prema veličini izvoza. Ispred njega nalazili su se Njemačka i SAD, a nakon te godine i Kina. Japan u usporedbi s vrijednosti svoga izvoza vrlo malo uvozi, a s tim u skladu ima najveći trgovački višak – suficit u svijetu. Od 5 država G-5 samo Japan i Njemačka imaju suficit, a ostale zemlje – SAD, Velika Britanija i Francuska imaju trgovački manjak – deficit, s tim da SAD ima najveći deficit.

Izvoziti znači živjeti. Pošto se ekonomski uspjeh Japana bazira na izvozu privredi, to je proizvodnja namjenjena izvozu imala najveću produktivnost. Zbog svoje specifične kulturalne orijentacije sada nije uspostavljen snažan trgovinski blok Japana sa azijskim zemljama koje imaju sličnu, izvozno

¹⁹ Autor/izvor: seebiz.eu/hina

orjentiranu industriju ka SAD: Singapurom, Korejom, Tajvanomi Hong-Kongom.

Svjetski izvoz u budućnosti

Što se tiče budućnosti, a budući da nismo u jako zdravom oporavku, znači da oporavak, možda neće ići lagano. Privrede poput Japana i Njemačke će dobro proći samo kad počne oporavak u SAD-u. S druge strane, Indija, Kina, Indonezija i Brazil će i dalje dobro stajati jer nisu zavisne o razvijenim zemljama, njihova domaća potražnja je zdrava i cijene roba su stabilne.²⁰

Analitičari upozoravaju da uprkos rekordnom rastu cijena sirovina ulagačima prijete i manji povrat na ulaganja nego što to upućuje rast indeksa Thomson Reuters/Jefferies CRB. Naime, indeks S&P GSCI Total Return, koji mjeri neto povrat na ulaganja, rastao je u 2010. godini 7,3%.

Zaključivanje pregovora o trgovini i pristup unosnim tržištima javne nabave ključ su evropske trgovinske strategije do 2015. Europska komisija predstavila je 9. novembra novu trgovinsku strategiju kojom u idućih pet godina namjerava potaknuti privredni rast produbljivanjem strateških partnerstava i zagaranovanim pristupom europskih tvrtki na tržišta javne nabave u razvijenim i privredama u razvoju.²¹

Stopa rasta trgovine na globalnom planu od 9,5% treba ostati ista u svim ovim godinama da bi svjetska privreda dostigla rekordni nivo izvoza iz 2008. godine. Ukoliko se nastojnostvariti taj nivo izvoza, rast izvoza trebalo bi dići na 14 %. Smatra se da će ekonomija zemalja BRIC-a do 2018. godine prešći privredni rast u SAD, te da će do 2020. godine do 49 % privrednog rasta svijeta otpadati na Brazil, Rusiju, Indiju i Kinu.

Njemačka može i ove godine potvrditi svoju poziciju na svjetskoj listi zemalja koje ostvaruju odličan izvoz, bez obzira na jaku konkurenciju Kine. Njemački je izvoz 2010. godine porastao za šest posto i iznosi ukupno 777 milijardi eura. Njemački će izvoz i sljedeće godine rasti na uobičajenom nivou, a za sljedeću godinu predviđa rast od šest posto i ukupnu svotu od 824 milijarde

²⁰Eurostat

²¹www.hbor.hr

aura.

Bez obzira na snažnu konkurenciju na svjetskom tržištu njemački je izvoz i dalje pogonska snaga njemačke privrede. Izgledi za porast konjunktura unutar Njemačke su, za razliku od izvoza, manje ružičasti. Računa se s porastom od 0,7 posto, a za sljedeću godinu za manje do jedan posto.

Čak ni moguće povišenje poreza na dodanu vrijednost ne bi moglo unijeti nove impulse, već bi se tim prihodima moglo samo pokrpati rupe u domaćem proračunu. Stoga tokom sljedećih mjeseci, ne treba očekivati nikakve značajnije investicije njemačkih preduzetnika u vlastitoj zemlji.

U cijelom svijetu se očekuje porast izvoza ove godine za oko šest posto, no da bi se ta dinamika postigla, Svjetska trgovinska organizacija (WTO) mora pravilno postaviti smjernice za budućnost. Sjedinjene Američke Države, isto kao i Europska unija, ne smiju ograničavati uvoz iz zemalja u razvoju. Sporovi poput onoga između Europske unije i Kine zbog uvoznih kvota za tekstil ne smiju se više ponavljati, imajući pri tome u vidu ministarsku konferenciju Svjetske trgovinske organizacije koja se održala u Hong Kongu.

Ugledna američka kompanija Golden Sachs objavila je predviđanje kako će Brazil 2050. godine biti četvrta ekonomska sila svijeta iza Kine, SAD i Indije. Prema tome, moderni je svijet u konstantnom previranju, stalno se mijenja raspored ekonomskih snaga.

Zaključak

Analizom nekih postojećih prognoza o svjetskom izvozu došla sam do zaključka da je ostvareni izvoz premašio prognozirani izvoz u svijetu. Na osnovu prethodno provedene analize realiziranih izvoza vodećih svjetskih zemalja, kao i na osnovu prezentiranih prognoza, u skladu sa svjetskim prosječnim rastom izvoza za očekivati je još ekspanzivniji rast izvoza u narednom periodu. Svakako, najintenzivniji rast izvozno orjentisane privrede i trgovine očekuje se u Kini. U ovako kompleksnom stanju u svijetu gdje je cjelokupna svjetska ekonomija pogođena dubokom recesijom, koja je poljuljala čak i najjače svjetske izvoznike, nije baš pohvalno iznositi projekcije daljeg inteziteta i slijeda ekonomskog oporavka. Očigledno, sve su svjetske

vodeće ekonomije izašle iz ekonomske recesije, odnosno prevazišle su negativne stope rasta i počele pokazivati znatna obilježja ekonomskog oporavka.

Ipak, ne postoje čvrsti elementi koji upućuju na pravac i brzinu kojom će teći budući opravak, ali se može reći da je i naredna godina vrijeme rasta i ekspanzivnog oporavka svjetske ekonomije. Na osnovu iznesenog vidljivo je da je svjetski izvoz obilježen razvojem, te s današnjeg stanovišta može se zaključiti da će izvoz u svijetu u budućnosti rasti.

Procjenjuju se da bi moglo doći do situacije da Kinu izgubi postignutu poziciju lidera. Kineska ekonomija bi trebala do 2015. porasti za otprilike 50 posto, na 7,5 bilijuna dolara, čime bi nadjačala Japan i primakla se bliže najvećem svjetskoj privredi SAD. Kraj krize prognozira rast svjetske trgovine.

Zbog velikog broja sporazuma o slobodnoj trgovini, kojim se smanjivanju tržišne barijere u svijetu, kao i zbog dodatnog priliva SDI kojim se dovršava započeti proces privatizacije u privredama zemalja u razvoju, očekuje se dalji porast izvoza od 6,8% u tom regionu.

Analiza svjetskog izvoza juče, danas, sutra ukazuje na činjenicu da će svjetski izvoz rasti rastom svjetske proizvodnje i povećanjem svjetske tražnje po tom osnovu, ali i smanjenjem protekcionizma koji je imanentan privrednim krizama....

Da bi našli adekvatan odgovor na izazove s kojima se svijet suočio na početku 21. stoljeća, a koji su vezani za aktuelnu globalnu ekonomsku krizu neophodno je razumijevanje suštine i osnovnih uzoraka koji su do toga doveli, kako bi se mogle poduzeti odgovarajuće mjere za njeno eliminisanje. U suprotnom bićemo svjedoci novih valova i oblika krize koja će još dugo trajati i imat će sve razornije posljedice.

LITERATURA

Alijagić M. Međunarodna ekonomija, Fakultet za poslovne studije Banja Luka, 2006.

Andrijanić I: Vanjska trgovina, Mikrorad, Zagreb, 2001

Grejam D: Slobodna trgovina – mit, stvarnost i alternative, Preveli sa engleskog: Nataša Veven Pralica i Predrag Šaponja, Svetovi, Novi Sad

Grupa autora: Konjgodžić H. (redaktor), Međunarodna privreda, Logos, Split, 2001.

Lizibat T. i Kolaković M: Međunarodno poslovanje u uslovima globalizacije, Sinergija nakladništvo d.o.o., Zagreb, 2004

Kovačević M: Međunarodna trgovina, CID, Ekonomski fakultet Beograd, Beograd, 2002

Kozomora J: Spoljnotrgovinsko poslovanje, Besjeda ARS Libri, 2001

Obradović S: Analiza spoljne trgovine, Beograd, 1963

Petrović Mirjana, Vanjskotrgovinsko poslovanje, Informator, Zagreb, 1991

Tešić M: Spoljnotrgovinsko poslovanje, Trinaesto izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1988

Josef. E. Stiglic, Težak put do oporavka,
<http://www.pescanik.net/conectent/yiew/2617/199>

World Trade Organisation – Trading into the futurean introduction to the WTO, Geneva, 1999

EUROSTAT, EC, various issues, Brussels

